

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
سازمان بحوث پزشکی کشور
بحوث پزشکی استان یزد

شماره مدرک

EW-EBO31- RHB -031-00

عنوان

دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی
معلولان
(غیردولتی روزانه آموزشی و توانبخشی معلولان جسمی
حرکتی)

مهر مهر اطلاع	ستادسازمان بهر تجهیزات کفیل سیستم مدیریت
---------------	--

مهر منسوخ

معاونت امور توانبخشی

**دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی معلولان
(غیر دولتی روزانه آموزشی و توانبخشی معلولان جسمی
حرکتی)**

**دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز توانبخشی معلولان
(غیردولتی روزانه آموزشی و توانبخشی معلولان جسمی حرکتی)
(ظرفیت ۵۰ نفر)**

ماده ۱

تعاریف

۱-۱- معلول دارای اختلال جسمی حرکتی

به فردی اطلاق می شود که در سیستم عصبی، عضلانی و اسکلتی با علل مادرزادی و یا اکتسابی دچار اختلال می باشد و مشکلات حرکتی و پوسچرال ناشی از اختلال بدنبال فقدان و یا عدم کار آیی در ساختار تشریحی اندامها، تنه و ستون فقرات موجب محدودیت در انجام فعالیت های زندگی می گردد.

۱-۲- مرکز غیردولتی روزانه آموزشی توانبخشی معلولان جسمی و حرکتی

مرکزی است که به منظور فراهم آوردن مجموعه کاملی از خدمات مورد نیاز اعم از توانبخشی و آموزش جهت افراد دچار معلولیت جسمی حرکتی و به منظور افزایش عملکرد و سطح مشارکت فرد و به صورت روزانه طراحی شده است. این مرکز توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با کسب مجوز از سازمان بهزیستی تأسیس می گردد.

ماده ۲

شرایط تخصصی متقاضی و مسئول فنی

۲-۱: شرایط تخصصی متقاضی:

دارا بودن حداقل مدرک تحصیلی پزشکی و یا کارشناسی در رشته های پیراپزشکی، توانبخشی، روانشناسی و مددکاری اجتماعی

۲-۲: شرایط تخصصی مسئول فنی:

دارا بودن حداقل مدرک دکترا در رشته تخصصی طب فیزیکی و توانبخشی و یا دکترای عمومی با دو سال سابقه کار مرتبط، کارشناسی ارشد در رشته فیزیوتراپی یا کاردرمانی با دو سال سابقه کار مرتبط

تبصره ۱: در صورت عدم وجود مسئول فنی با مدرک بالاتر از کارشناسی در منطقه، مدرک کارشناسی در رشته های مذکور با ۵ سال سابقه کار مرتبط و به شرط انتشار فراخوان در نشریات معتبر استانی و با هماهنگی دفتر تخصصی مربوطه در سازمان بهزیستی کشور قابل قبول می باشد.

تبصره ۲: متخصصین طب فیزیکی و توانبخشی جهت مسئولیت فنی مرکز مذکور از اولویت برخوردار خواهند بود.

ماده ۳

ضوابط پذیرش و شرایط ترخیص

۳-۱- ضوابط پذیرش

معلولان جسمی حرکتی که به دنبال ناتوانی شدید و دائمی جسمی ناشی از فلج عضو، قطع اندام و یا نقص عضو، دچار محدودیت حرکتی شده و بدون عوارض ذهنی یا روانی، دارای وضعیت ثابت از لحاظ جراحی مغز و اعصاب و بدون مشکلات تهدید کننده حیات

۳-۲: شرایط ترخیص

- رسیدن به سطحی از توانمندی جسمی و روانی لازم برای داشتن مشارکت فعال در خانواده و جامعه
- فراهم بودن بستر مناسب در خانواده و جامعه جهت تداوم توانبخشی و برقراری ارتباط موثر و مداوم با فرد
- فراهم بودن شرایط تداوم مشارکت فعال از طریق کارگاه های حمایت شده تولیدی
- فراهم بودن شرایط تداوم مشارکت فعال از طریق اشتغال

تبصره ۱: ترخیص از مراکز توانبخشی به تشخیص تیم توانبخشی مرکز به سرپرستی و تأیید مسئول فنی خواهد بود.

تبصره ۲: در صورت رضایت خانواده و مراجع برای ترخیص و یا عدم تمایل به ادامه حضور در مرکز، با اطلاع ستاد بهزیستی شهرستان، ترخیص امکان پذیر است.

ماده ۴

فرایند ارائه ی خدمات در مرکز

پس از طی مراحل پذیرش، فرایند ارائه ی خدمات در مرکز به ترتیب ذیل صورت می پذیرد:

- ارزیابی تخصصی اولیه توسط اعضای تیم تخصصی
- تشکیل پرونده ی تخصصی (درمانی - توانبخشی، آموزشی و حمایتی)
- تعیین اهداف توانبخشی فرد، به منظور قادر سازی، جبران محدودیت های عملکردی و دستیابی وی به سطح بالاتری از مشارکت در زندگی فردی و اجتماعی و نهایتاً افزایش کیفیت زندگی؛ در یک بازه ی زمانی مشخص - توسط تیم تخصصی - در جلسه ی گروهی

- تدوین و طراحی برنامه ی توانبخشی، منطبق با اهداف فوق و با مشخص شدن شرح وظایف هریک از اعضای تیم
- اجرای برنامه ی آموزشی و توانبخشی و ثبت کلیه ی اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات پیگیری در پرونده ی

تخصصی

- ارزیابی دوره ای هر سه ماه یک بار
- برگزاری جلسات **Case Conference** به صورت ماهیانه - با حضور مربیان و کلیه افراد تیم توانبخشی و بررسی نتایج ارزیابی های دوره ای، به منظور مشخص شدن وضعیت پیشرفت و یا پسرفت فرد در روند توانبخشی و تعریف مجدد برنامه ی فوق در صورت پسرفت فرد
- آماده سازی فرد و خانواده جهت دستیابی به سطوح بالاتر

ماده ۵

خدمات آموزشی، توانبخشی

- اقدامات پرستاری و بهداشتی
 - ارائه خدمات توانبخشی (فیزیوتراپی، کاردرمانی،) مورد نیاز هر فرد تا رسیدن به حداکثر بازتوانی ممکن حسی حرکتی عضلات درگیر و غیردرگیر
 - مشاوره روانشناسی و بررسی مشکلات روحی روانی فرد و خانواده و حمایت لازم روانی و اجتماعی افراد جهت سازگاری با آسیب خود
 - ارائه خدمات آموزشی نظیر آموزش فعالیت های روزمره زندگی، مهارت های روزانه زندگی، انتقال و سایر مراقبت های فردی لازم و مشاوره تغذیه جهت بهبود وضعیت تغذیه
 - آماده سازی معلولان جسمی حرکتی و آموزش آنان جهت استفاده از وسایل کمک توانبخشی (ویلچر، عصا، واکر، و)
 - آموزش در زمینه توانایی تصمیم گیری، توانایی حل مشکلات، توانایی تفکر خلاق و برقراری ارتباط مؤثر، سازگاری پس از آسیب و فائق آمدن بر بحران های روحی و استرس ها
 - آموزش حرفه ای متناسب با سطح آسیب نظیر آموزش رایانه، فعالیت های هنری و
 - آموزش خانواده، دوستان و مراقبین
 - ارائه برنامه تغذیه ای مناسب با در نظر گرفتن شرایط جسمی و فیزیولوژیک فرد
- تبصره:** افراد تیم توانبخشی مرتبط با موضوع ملزم به ارزیابی شیوه غذاخوردن، بررسی مشکلات و اختلالات موجود، تجویز وسایل کمکی و ارائه آموزشهای لازم در خصوص وضعیت بدنی مطلوب به گروه هدف در ساعت تغذیه می باشند

تبصره ۱: ساعت فعالیت در این مراکز ساعت ۸ صبح الی ۱۴ و روزهای پنجشنبه از ساعت ۸ صبح الی ۱۲ می باشد.

تبصره ۲: این مراکز در صورت نیاز و با هماهنگی سازمان بهزیستی می توانند در شیفت بعدازظهر نیز ارائه ی خدمت نمایند. ساعت کار در شیفت بعداز ظهر ۱۴ تا ۱۷ می باشد.

تبصره ۳: در صورت وجود ظرفیت خالی یارانه ای در شیفت صبح، مرکز می تواند با رعایت کلیه ضوابط و مقررات و

ساعات کاری حاکم بر شیفت صبح، حداکثر تا سقف ۳۰ درصد ظرفیت، نسبت به پذیرش توانخواه یارانه بگیر در شیفت بعدازظهر اقدام نماید.

تبصره ۴: سرو غذای گرم و میان وعده برای معلولانی که بصورت تم ام وقت از خدمات مرکز استفاده می نمایند الزامی می باشد.

ماده ۶

نیروی انسانی

۱-۶: نیروی انسانی تخصصی

- مسئول فنی: بصورت تمام وقت
- کارشناس فیزیوتراپی: یک نفر تمام وقت
- کارشناس کاردرمانی: یک نفر تمام وقت
- کارشناس گفتاردرمانی: پاره وقت دو روز در هفته
- کارشناس روان شناسی بالینی: یک نفر بصورت پاره وقت دو روز در هفته
- کارشناس تغذیه: یک نفر ماهیانه یک بار
- مربی آموزشی: دو نفر تمام وقت
- مربی امور هنری: هفته ای ۸ ساعت

تبصره ۱: ارجاع معلول در بدو پذیرش به مطب پزشک عمومی، (به منظور چک کردن وضعیت سلامت معلول) و تامین هزینه ی ویزیت وی از وظایف مرکز می باشد.

تبصره ۲: هریک از نیروی انسانی تخصصی در صورت انطباق شرایط با مسئول فنی، می تواند به عنوان مسئول فنی معرفی شود.

تبصره ۳: مربی آموزشی در صورت گذراندن دوره ی هنری مصوب سازمان بهزیستی کشور می تواند به طور همزمان به عنوان مربی هنری انجام وظیفه نمایند.

تبصره ۴: در مناطق محروم از نیروی انسانی متخصص، می توان به جای دو کارشناس کارشناس و فیزیوتراپ، با نظر و هماهنگی اداره کل بهزیستی استان، از یک کارشناس و یک کمک کارشناس استفاده کرد.

۲-۶: نیروی انسانی غیر تخصصی

- آشپز یک نفر (در صورت عقد قرارداد با شرکت های تهیه ی غذا، نیازی به بکارگیری آشپز وجود ندارد)
- خدمه دو نفر

تبصره ۱: تعداد کارکنان پیشنهادی در این دستورالعمل مربوط به مرکز با ظرفیت ۵۰ نفر بیمار بوده و لذا در مراکز با ظرفیت بالاتر و یا پایین تر به نسبت باید تعداد نیروی انسانی مشخص گردد.

تبصره ۲: کلیه کارکنان هر مرکز موظف به شرکت در دوره های آموزشی مرتبط که از سوی سازمان بهزیستی کشور مشخص می شود خواهند بود.

ماده ۷

شرح وظایف رهروی انسانی

۷-۱- کارشناس فیزیوتراپی

- ارزیابی و تعیین پیش آگهی، هدف و برنامه درمانی، ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای توانخواهان
- تشکیل جلسات درمانی بصورت حداقل دو جلسه در هفته برای هر توانخواه
- هدایت خاصیت انعطاف پذیری سیستم عصبی (نوروپلاستی) در جهت صحیح
- بهبود انعطاف پذیری در مفاصل (جهت جلوگیری از کوتاهی های عضلانی و خشکی مفاصل به علت بی حرکتی)
- ارزیابی قدرت عضلات اندام ها به صورت فعال، به منظور ارتقاء فرد از یک سطح پایین تر به سطح بالاتر
- آموزش های حرکتی و تمرینات متمرکز
- آموزش وضعیت های صحیح ایستادن و راه رفتن را به فرد و خانواده او.
- ارزیابی حسری و به کار گیری تکریم های بازگشت حسری
- آموزش نحوه انجام تمرینات عملکردی را با توجه به شرایط فرد. تمرینات عملکردی باعث به کارگیری مفاصل بیشتر در یک عمل خاص می گردد و به تدریج با پیشرفت فرد، سرعت تمرین و سطح آن افزایش می یابد.
- تنظیم یک برنامه منظم جهت افزایش هماهنگی و تعادل میان گروه های عضلانی در وضعیت های مختلف که با توجه به شرایط و پیشرفت فرد تغییر می یابد.
- آموزش توانخواهان در خصوص نحوه استفاده از وسایل کمک توانبخشی (ویلچر، عصا، واکر، و ...)
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۷-۲- کارشناس کاردرمانی

- ارزیابی حسری و حرکتی و تعیین پیش آگهی، هدف و برنامه درمانی، ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای توانخواهان
- تشکیل جلسات درمانی بصورت حداقل دو جلسه در هفته برای هر توانخواه
- بهبود توانایی های حسری حرکتی
- بازآموزی مهارت های مورد نیاز برای انجام فعالیت های روزمره مانند نظافت شخصی، آماده کردن غذا، و ...
- مشاوره و انجام اقدامات و تمهیدات لازم جهت انطباق فرد با وضعیت جدید در محل زندگی و کار باشد.
- اقدامات کاردرمانی ذهنی برای پرورش و تقویت توانایی های پای شناختی توانخواهان بویژه در آسیب های وارده به CNS
- آموزش استراتژی های جبرانی در انجام فعالیتها

- برنامه ریزی حرکتی برای بهار و شکستن فعالیتهای آنها به اجزای کوچکتر و آموزش ترتیب و توالی حرکات
- کمک به فرد در توسعه و استفاده از اوقات فراغت خود به منظور ارتقاء سلامت، استقلال آنها، و کیفیت زندگی آنها.

- ارزیابی حرفه ای و آموزش مهارتهای شغلی به منظور کمک به فرد برای بازگشت به شغل.
- آموزش به خانواده به منظور پیگیری اقدامات درمانی در منزل
- تهیه اسبیلنت و وسایل کمک توانبخشی و در صورت امکان ارجاع به مراکز دیگر
- ارزیابی اختلالات بلع و ارائه برنامه درمانی
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۳-۷- کلشناس گفتاردرمانی

- ارزیابی و تعیین پیش آگهی، هدف و برنامه درمانی
- ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای توانخواهان
- ارزیابی حواس، ارزیابی ویژگیهای ساختاری عملکردی منطقه دهانی، ارزیابی ویژگیهای رفتاری، مهارت های دینی و شهودی، ویژگیهای شناختی، ویژگیهای زبانی و گفتاری و رفع اختلالات موجود در زمینه های مذکور جهت زبان آموزی و تسهیل گفتار

۴-۷- کارشناس روانشناسی بالینی

- ارزیابی بالینی
- همکاری با نهم توانبخشی در تدوین طرح توانبخشی فرد
- مصاحبه و مشاوره با فرد و خانواده
- گروه درمانی
- آموزش مهارت های روانی و اجتماعی به فرد و خانواده (مهارت های برقراری ارتباط، حل مسئله، مقابله با فشار روانی، مدیریت بحران و.....)
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

۵-۷: مربی آموزشی

- اجرای برنامه های آموزشی و توانبخشی تدوین شده توسط نهم تخصصی، تحت نظارت کارشناسان مربوطه
- ارائه فعالیت های مناسب برای معلولان در راستای اهداف توانبخشی
- ثبت و گزارش اقدامات و نتایج حاصله

۶-۷- مربی امور هنری

- ارزیابی و کشف استعدادهای هنری هریک از توان خواهان در شاخه های هنرهای نمایشی، تجسمی، موسیقایی
- تدوین برنامه آموزشی در شاخه های هنری فوق الذکر با در نظر گرفتن نیازها، توانمندی، استعداد و علاقمندی آن ها و با مشورت با سایر اعضای تیم توانبخشی
- اجرای برنامه های آموزشی هنری تدوین شده برای هریک از توان خواهان بصورت فردی یا گروهی
- تشکیل پرونده هنری برای هریک از توان خواهان و درج گزارش ماهیانه

۷-۷: کارشناس تغذیه

- ارزیابی تخصصی
- تنظیم برنامه ی غذایی متناسب
- آموزش خانواده ی افراد مبتلا به معلولیت جسمی در زمینه برنامه ی غذایی مناسب و وضعیت محیطی و بدنی مطلوب فرد در زمان تغذیه
- مشاهده ی وضعیت تغذیه توانخواهان در مرکز و رفع نواقص
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات لازم جهت پیگیری

ماده ۸

فضای فیزیکی

فضای مرکز باید جهت دسترسی و سهولت تردد افراد معلول کاملاً مناسب سازی شده و دارای فضاهای زیر باشد:

- اتاق فیزیوتراپی: با مساحت حداقل ۱۸ متر مربع
 - اتاق کاردرمانی و آموزش فعالیت های روزمره زندگی (ADL): با مساحت حداقل ۲۰ متر مربع
 - اتاق توانبخشی آموزشی: با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
 - اتاق روانشناس بالینی: با مساحت حداقل ۹ متر مربع
 - اتاق پانسمان و اقدامات پرستاری سربایی: با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
- در این مکان اقداماتی چون پانسمان زخم فشاری و تزریقات مورد نیاز انجام می شود.
- اتاق درمان: این اتاق محل نگهداری تمام وسایل درمانی مورد نیاز اعم از دارو، سرنگ، سر سوزن، سرم و ... می باشد. وجود یخچال جهت حفظ موادی که برای نگهداری نیاز به دمای پایین دارند، الزامی است.
 - اتاق وسایل
- این اتاق برای وسایل پزشکی استریل و غیراستریل به جز داروها و نگهداری تجهیزات اختصاصی مورد نیاز روزانه در مرکز نظیر برانکارد، صندلی چرخدار، تجهیزات ترانسفر و سایر تجهیزاتی که ممکن است برای مدتی استفاده نشوند تدارک دیده شده است.

ماده ۹

تجهیزات و لوازم تخصصی

۹-۱: تجهیزات پزشکی و کمک توانبخشی

- تخت معاینه
- دستگاه اندازه گیری فشارخون
- گوشی پزشکی

• درجه اندازه گیری حرارت بدن

• افتالموسکوپ

• اتوسکوپ

• پاراوان

• ساکشن

• کپسول اکسیژن

• تراهی اورژانس

• لوازم پزشکی بهداشتی

• ویلچر

• واکر ساده وچرخدار

• انواع عصا

۹-۲ : وسایل مورد نیاز توانبخشی (فیزیوتراپی - کاردرمانی)

• تجهیزات الکتروتراپی:

• **Electrical Stimulator (FES+TNS)**

• تجهیزات مکانوتراپی بر اساس نظر کارشناس مربوطه

• تجهیزات کاردرمانی:

• Trau Band

• Hand Helper

• Hand Exercise

• Standing Table

• Purde pegboard

• Box & Two Point Discrimination در دو مدل دیسکی و کولیسی

• وسایل Sanding

• تقویت کننده عملکرد اندام فوقانی

• تشک

• پاراوان

• تخت درمان

• توپ CP در سایزهای مختلف

• تجهیزات و موارد مورد استفاده در رویکرد SI

• وسایل ساخت اسپلنت

تبصره: اتاق کاردرمانی باید مفروش به کف پوش ایمن باشد.

سایر تجهیزات مطابق با نظر کارشناس کاردرمانی و فیزیوتراپی